

Bogucki, Mateusz

Znalezisko ozdób srebrnych z okresu wędrówek ludów z Oterek, koło Reszła, województwo Warmińsko-Mazurskie

Światowit 4 (45)/Fasc.B, 13-18

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MATEUSZ BOGUCKI (*IAiE PAN*)

ZNALEZISKO OZDÓB SREBRNYCH Z OKRESU WĘDRÓWEK LUDÓW Z OTEREK, KOŁO RESZLA, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Historia XX wieku nie obeszła się z materiałami archeologicznymi z terenów dawnych Prus Wschodnich zbyt łaskawie. Kolejne wojny przetaczające się zarówno przez stołeczną Królewiec jak i przez mniejsze miejscowości, w których funkcjonowały muzea zdziesiątkowały zbiory i kolekcje starożytności. Momentem krytycznym był rok 1945, kiedy to ocalałe z alianckich nalotów dywanowych resztki zbiorów muzealnych zostały ukryte przez uciekających Niemców. Obrazu zniszczenia dopełniła pładująca wszystko Armia Czerwona¹. Poniższy tekst jest próbą przywrócenia do obiegu naukowego materiałów zabytkowych pozyskanych jeszcze w XIX w., a utraconych w 1945 r².

Próby rekonstrukcji stanu badań sprzed II wojny światowej są dzisiaj jednym z ważniejszych postulatów dla badaczy zajmujących się pradziejami Prus, niezależnie od epoki jaka stanowi cel badań. Działania takie zyskały sobie w literaturze miano „archeologii bibliotecznej”³. Niewątpliwie podobnych zabiegów wymaga również numizmatyka, zarówno antyczna (tereny pruskie są wręcz usiane monetami rzymskimi, występującymi głównie jako wyposażenie grobowe) jak i średniowieczna czy nowożytna. Z szeroko pojętą problematyką numizmatyki starożytnej i średniowiecznej wiążą się skarby niemonetarne, zawierające wyłącznie ozdoby bądź nawet sam surowiec. I pomimo iż kruszec z takich skarbów nie ma formy

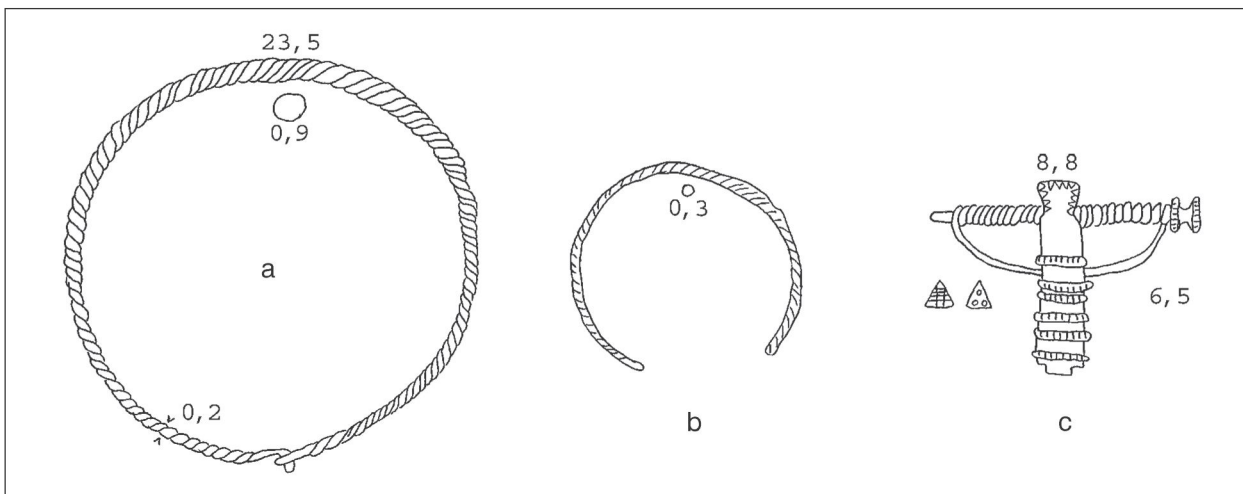

Fig. 1. Zabytki z Oterek w kartotece H. Jankuhna. Przerys M. Bogucki

¹ Losy zbiorów archeologicznych z dawnych Prus Wschodnich, w tym i kolekcji d. Prussia Museum stały przedmiotem polsko-niemieckiej konferencji zorganizowanej w Warszawie w maju 2002 r. (NOWAKOWSKI, LEMKE 2003). Z pozyskanych z królewieckiego fortu Quednau zabytków, zorganizowano w Muzeum Historycznym w Kaliningradzie wystawę, jednak większość materiałów czeka na konserwację i opracowanie. O zabytkach ponownie odkrytych w Berlinie cf. REICH 2003; JUNKER, WIEDER 2003. Można też uzyskać cały czas aktualizowane informacje na stronie www.prussia-museum.de. Sposób „zabezpieczenia” dóbr kultury przez nowych właścicieli Sambii dobrze oddaje historia odkrytego w 1945 r. na obrzeżach Królewca skarbu ok. 150 dirhemów, z których 9 udało się

zadokumentować, a reszta „разошлись по рукам” (ŁOSIŃSKI 1988: 151).

² Oprócz niżej opisanego znaleziska ozdób, znany jest jeszcze drugi depozyt z Oterek. Znaleziony w 1936 r. skarb monet zachodnioeuropejskich, oznaczony został jako Oterki II. O szczegółach historii tego znaleziska oraz jego zwartości patrz JANUSZKIEWICZ 2001: 4, 8-9; BOGUCKI w druku.

³ W ostatnich latach pojawiło się dużo prac poświęconych temu zagadnieniu. Przegląd dotychczasowych działań można znaleźć w materiałach z konferencji, która odbyła się w Ostródzie w 1998 r. (HOFFMANN, SOBIERAJ 1999), oraz w innym zbiorze tekstów (KOLENDO, NOWAKOWSKI 2000).

monety, dowodnie pełnił on przynajmniej częściowo funkcję pieniądza. Depozyty takie są często spotykane na terytoriach bałtyjskich. Najślynniejszy z nich, składający się z ponad 60 kg sztabek znaleziono w 1930 r. w Rybiszkach pod Wilnem (KAŁKOWSKI 1963; PASZKIEWICZ 1999: 3-7). Oprócz tego znaleziono jeszcze kilka depozytów, w których znajdowały się ozdoby (Brodziko-wo, pow. Mrągowo; Kiwity, pow. Lidzbark Warmiński; Skomętno Wielkie, pow. Ełk; Novoe, rej. Zielenogradsk; Ribaczij, rej. Zielenogradsk; Szabojeden, rej. Zielenogradsk; Tumanovka, rej. Gwardiejsk; Kretinga; Likenai, raj. Kedainiai) lub sztabki (Olszewo I i II, pow. olecko-gołdapski; Piervomanskoe, rej. Gurievsk; Rieczki, rej. Polessk; Zaostrovije, rej. Zielenogradsk; Zielenogradsk I i II; Egliškai, rej. Klaipėda; Kernavė). Wszystkie te skarby datowane są na młodsze fazy wczesnego średniowiecza, tj. od XI do XIII w. (ANTONIEWICZ 1958: 138; 1968: 540-550; KIERSNOWSKI 1964: 94; PASZKIEWICZ 1999: 3-7; BOGUCKI 2003a: 184; 2003b: 16-18).

W 1878 r. do Królewieckiego Towarzystwa Starożytności „Prussia” zgłosił się nieznan nam z imienia p. Schulz, mieszkaniec (właściciel majątku?) miejscowości Oterki, koło Reszła (d. *Klein Ottern, Kr. Rössel*), zawiadamiając o znalezieniu na swoim terenie dużego, srebrnego naszyjnika witego z 3 drutów („Prussia” IV [1879]: 3). Rok później ten sam człowiek przekazał do Towarzystwa 4 dalsze srebrne naszyjniki i dwie duże srebrne fibule („Prussia” V [1880]: 31). Znaleziono je, według relacji Schulza, niedaleko Oterek, na terenie jego posiadłości. Pod warstwą żwiru, a na warstwie spalenizny (bez śladów kości) miały leżeć spięte ze sobą 2 fibule, otoczone naszyjnikami. Wszystko to miało być *starannie ułożone*⁴. Z późniejszych informacji dowiadujemy się, że całość miała zostać znaleziona w lesie, przy drodze („Katalog...” 1880: 434-435). Można więc z dużą dozą prawdopodobieństwa założyć, że Schulz wszedł w posiadanie tego znaleziska (skarbu?) i przekazał go Towarzystwu „Prussia” w dwóch turach.

⁴ Trzeba tutaj zaznaczyć, że tak dokładny opis ułożenia zabytków jest dość nietypowy dla tych czasów. Nie wiadomo nawet, czy Schulz osobiście był przy ich wydobywaniu, czy wykopali je np. robotnicy karczujący las. Może wydawać się dziwnym, że mieszkaniec małego majątku (lub robotnicy) rejestruje dokładnie kontekst stratygraficzny takiego znaleziska (bardzo ważna informacja o braku kości), przy którego odkryciu musiały towarzyszyć spore emocje. Może Schulz był wykształcony? Trudno na to pytanie odpowiedzieć, gdyż nie mamy żadnych informacji o tym człowieku. Ponieważ nie znamy jego imienia, niemożliwym jest znalezienie go na listach członków „Towarzystwa Prussia”, gdzie osób o tym nazwisku jest wiele. Istnieje oczywiście niebezpieczeństwo, iż znalezisko to jest sfalszowane. Jak pokazuje przykład Józefa Nikodema Pawłowskiego, nauczyciela z Gdańska-Świętego Wojciecha, preparowano znaleziska, aby

Przytoczone relacje, opublikowane w dwóch kolejnych tomach „Prussii” wzbogacone zostały o dość dokładne opisy znalezionych zabytków, na podstawie których można sporządzić listę zabytków, wchodzących w skład tego znaleziska:

– Naszyjnik nr 1 (z 1878 r.): srebrny, „duży” o średnicy 21,7 cm, zwijany z 3 drutów z których jeden ma grubość 5 mm, a dwa pozostałe 2,5 mm. Zakończony haczykiem i pętelką. Waga nieznana.

– Naszyjnik nr 2: srebrny, zwijany z 3 drutów. Zakończony haczykiem i pętelką. Cięższy od nr 3 (Fig. 1a).

– Naszyjnik nr 3: srebrny, „duży”, o średnicy 21,5 cm, zwijany z 3 drutów. Zakończony haczykiem i pętelką. Waga: 315 g.

– Naszyjnik nr 4: srebrny, „duży”, o średnicy ok. 18-20 cm, zwijany z 3 drutów. Zakończony haczykiem i pętelką. Waga: 261 g.

– Naszyjnik nr 5: fragment „małego” srebrnego naszyjnika, wykonanego z jednego, tordowanego drutu o grubości 0,3 cm. Zachowany fragment miał 25 cm. Waga nieznana (Fig. 1b).

– 2 spięte ze sobą duże, srebrne zapinki kuszowate, z garniturem filigranowych pierścieni na nóżce. Zdobione „ornamentem wilczych kłów” – trójkątnymi stempelkami; jedno z 3 punktami w środku, drugie z kratownicą w środku. Szerokość kabłąka: 2 cm, długość „igły”: 5 cm, szerokość zapinki: 9 cm (Fig. 1c).

Przyjmując, że wszystkie wyżej wymienione zabytki tworzyły jeden zespół, cały depozyt powinien ważyć co najmniej 1400 g, a zapewne więcej. Wszystkie te zabytki weszły w skład kolekcji Muzeum „Prussia” i znajdowały się tam aż do 1945 r. pod nr inw. III. 170. 1031⁵. Wiadomo też, że wchodziły w skład części zbiorów przeznaczonych na cele wystawiennicze („Katalog...” 1880: 434-435, nr 239-241; t. II, 1897: 29, nr 103).

Emil Hollack (1908: 73) klasyfikuje to znalezisko nie jako skarb, lecz jako luźne, co zapewne wpłynęło na pomijanie tego znaleziska w późniejszych publikacjach

zyskać uznanie świata nauki, który w XIX w. był jeszcze dość hermetycznym środowiskiem. Stąd „odkrycie” drogocennych przedmiotów mogło pomóc w przyjęciu do towarzystwa naukowego (CIOŁEK 1998: 23-34). Jednak w odróżnieniu od tzw. skarbu z Gdańska-Świętego Wojciecha, opisywane tutaj znalezisko tworzy dość jednorodny zespół zabytków, które mają pełne prawo występować na tym terenie. Stąd zbyt dokładny opis warunków zalegania ozdób, nie może być podstawą do kwestionowania oryginalności samego znaleziska.

⁵ Herbert Jankuhn w swojej kartotece zanotował nr III. 179. 1031. Kartoteka ta przechowywana jest w Muzeum Schloß Gottorf w Szlezwiku (*Stiftung Schleswig-Holsteinische Landesmuseum Schloß-Gottorf – Archäologisches Landesmuseum*). Jej kopia, z której korzystałem, znajduje się w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.

(ANTONIEWICZ 1958; KIERSNOWSKI 1960; 1964; 1966). Autorzy „Katalogu...” (t. II, 1897: 29, nr 103) datują znalezisko na okresy E i F (V-VIII w.), natomiast T. H. Knorr, który oglądał zabytki w Królewcu w latach 30. XX w., datuje je na IX-X w. (KNORR 1936: 175). Również Carl Engel i Wolfgang La Baume uwzględnili to znalezisko na swojej liście skarbów wczesnośredniowiecznych (ENGEL, LA BAUME 1937: 284). Znalezisko z Oterek zostało też uwzględnione w katalogu Boenigksa⁶, który potraktował je jako skarb. Znajduje się tam również informacja, że za wszystkie te ozdoby Prussia-Muzeum zapłaciło 200 marek.

Wszystkie rozważania nad chronologią tego skarbu były utrudnione, gdyż żaden z przytoczonych wyżej autorów nie opublikował ani zdjęć, ani rysunków zabytków. Wątpliwości te pozwoliło rozwiązać odnalezienie w prywatnej kartotece Herberta Jankuhna, karty z odręcznymi rysunkami zapinki i naszyjników z *Kl. Ottern*. Dzięki temu udało się uszczegółowić posiadane dotychczas dane dotyczące ozdób. Opublikowane w „Prussii” wymiary zapinek różnią się od tych zamieszczonych na rysunku, gdzie szerokość fibuli określona jest na 8,8 cm, a długość na 6,5 cm (Fig. 1c). Prawdopodobnie pomiary z publikacji dotyczą jednej, a z rysunku drugiej zapinki.

Rysunki H. Jankuhna dają pewność, że znalezisko z Oterek nie jest typowym depozytem wczesnośredniowiecznym. Najlepszym datownikiem są w tym zespole oczywiście zapinki. Ten typ fibul datowany jest na późny okres wędrówek ludów (faza E), przypadający na przełom VI i VII w. (NOWAKOWSKI 1998: 53, nr 638, Abb. 16, Taf. 31; BITNER-WRÓBLEWSKA 2001: 51, Tabl. XXX). I choć znane są odmiany takich zapinek datowane nawet na IX w. (BLIUJENÉ 1999: 80-84), to jednak datowanie takie wydaje się dość wątpliwe, a jeżeli nawet przyjąć je za możliwe, to dotyczy terenów położonych o wiele dalej na północ (Kurlandia) i nie ma zastosowania dla Mazur. Elementem wykluczającym datowanie na wczesne średniowiecze jest użycie do zdobienia trójkątnego stempelka z kratownicą w środku. Taki wzór jest powszechny w okresie wpływów rzymskich i wędrówek ludów (ANDERSSON 1995: 180-214; MORTIMER 1997: 77-80). Natomiast na zabytkach wczesnośredniowiecznych występują zazwyczaj stempelki z 3 lub więcej punktami (BOGUCKI 2003a: 192-193).

Zabytkami z o wiele szerszymi ramami chronologicznymi są naszyjniki z zapięciem w formie uszka i haczyka. Pierwsze tego typu ozdoby pojawiają się w późnym okresie wpływów rzymskich (NOWAKOWSKI 1998: 62). Przy czym tak datowane egzemplarze wykonane są niemal wyłącznie z drutu brązowego. Zabytki wykonane ze srebra pochodzą najczęściej z okresu wędrówek ludów i wczesnego średniowiecza i najmłodsze egzemplarze można datować na XI w. Tak datowane naszyjniki znaleziono w skarbie z Ytlings, Ksp. Othem na Gotlandii (STENBERGER 1947, nr 412: 160-161, Abb. 215), oraz w skarbie z Pudžas, Jelgavas raj. na Łotwie (URTĀNS 1977: 180, att. 87). I to zapewne właśnie fakt wystąpienia srebrnych naszyjników spowodował wydatowanie przez T. H. Knorra, C. Engla czy W. La Bauma znaleziska z Oterek na wczesne średniowiecze. Należy jednak pamiętać, że w przekonaniu niektórych ówczesnych badaczy wczesne średniowiecze na tych terenach zaczynało się właśnie w VII w. i grupa olsztyńska⁷ (dawniej – *masurgermanische Kultur*) należała już do okresu wczesnego średniowiecza⁸. Przekonanie takie wypływa z mechanicznego przenoszenia bezwzględnych dat z chronologii powszechnej na dość specyficzne tereny plemion bałtyjskich – bez uwzględnienia charakteru kulturowego tej ludności, która dopiero pod koniec VIII w. nabrała cech charakterystycznych (kultura materialna, modele osadnictwa, itp.) dla społeczeństw wczesnośredniowiecznych. Tak więc znalezisko z Oterek należy niewątpliwie wiązać jeszcze z okresem wędrówek ludów. Biorąc pod uwagę typy zabytków oraz miejsce ich znalezienia (grupa olsztyńska) należy wydatować ten zespół na starszą fazę okresu wędrówek ludów, a w chronologii bezwzględnej na 1 połowę VII stulecia⁹.

Uściślenie chronologii znaleziska stawia pod dużym znakiem zapytania interpretację funkcji tych zabytków. Ponieważ nie znamy jak do tej pory tego typu skarbów z okresu wędrówek ludów, może zachodzić podejrzenie, że mamy do czynienia z połączonym w jeden zespół wyposażeniem kilku grobów. Możliwość, że był to jeden pochówek jest znikoma. Ale i pierwsza hipoteza, że zabytki te są luźnym zbiorem z kilku pochówków budzi zastrzeżenia, aczkolwiek są one natury pośredniej. Dziwna bowiem byłaby sytuacja, kiedy silnie zaangażowane w badania cmentarzysk „Towarzystwo Prussia”,

⁶ Katalog ten powstał w latach 70. XIX w. i był wykorzystany przez E. Hollacka (1908: 221). Dziś 549 kart z tego katalogu znajduje się w *Prussia-Museum Archiv* w Museum für Vor- und Frühgeschichte, Staatliche Museum zu Berlin.

⁷ O grupie olsztyńskiej cf. KOWALSKI 2000

⁸ Podobnie uważa kilku badaczy polskich – cf. ODOJ 1970: 51-65; GAŚSOWSKI 1985: 272-275.

⁹ Istnieje teoretycznie możliwość, że jest to skarb wczesnośred-

niowieczny, w którym znalazły się dwie zapinki z okresu wędrówek ludów. Ozdoby te mogły zostać wyrabowane z grobów we wczesnym średniowieczu, a później zdeponowane wraz z naszyjnikami. Podobna sytuacja została zarejestrowana w skarbie z Olszewa I, pow. Ełk, gdzie ewidentny naszyjnik z okresu wpływów rzymskich znalazł się w skarbie z XII w. cf. BOGUCKI 2003b: 18. Jednak w odniesieniu do znaleziska z *Klein Ottern*, wydaje się to mało prawdopodobne.

nie podjęłoby tropu i nie przeprowadziło badań na cmentarzysku, z którego niemal za jednym razem uzyskano prawie półtora kilograma efektownych, srebrnych zabytków.

Niestety nie ma żadnych innych danych, które mogłyby pomóc w rozwikłaniu historii tego znaleziska. Wydaje się również, że obecnie nie ma większych szans na

odnalezienie innych danych archiwalnych, bowiem T.H. Knorr, C. Engel¹⁰ i W. La Baume, którzy mieli dostęp do tych źródeł, uwzględniłby je w swoich opracowaniach. Biorąc pod uwagę wszystkie wątpliwości i zastrzeżenia dotyczące tego znaleziska, należy moim zdaniem, za wspomnianymi wyżej badaczami uznać ozdoby z Oterek za skarb.

Literatura

ANDERSSON K.

1955 *Romartida guldsmede i norden III. Övriga smycken, teknisk analys och verkstadsgrupper*, AUN, t. XXI, Uppsala

ANTONIEWICZ J.

1958 *Prusowie we wczesnym średniowieczu i zarys ich kultury materialnej*, [in:] G. Labuda (ed.) *Szkice z dziejów Pomorza*, t. I, Pomorze średniowieczne, Warszawa, p. 120-159

1968 *Niektóre średniowieczne skarby pruskie i litewskie i ich związki z Rusią*, [in:] Liber Iosepho Kostrzewski octo genario a veneratoribus dicatus quem Konrad Jazdzewski redigendum curavit, Warszawa, p. 540-550

BITNER-WRÓBLEWSKA A.

2001 *From Samland to Rogaland. East-West connections in the Baltic basin during the Early Migration Period*, Warszawa

BLIUJENÉ A.

1999 *Vikingų epochos kuršų papuošalų ornamentika*, Vilnius

BOGUCKI M.

2003a *Wczesnośredniowieczny skarb ozdób srebrnych ze wsi Brodzikowo, pow. Mrągowo*, [in:] W. Wróblewski (ed.) *Studia Galindzkie*, t. I, p. 181-244, Warszawa

2003b *Frühmittelalterliche Silberschätze und Münzen aus dem ehemaligen Ostpreußen im Licht von Archivalien*, [in:] W. Nowakowski, M. Lemke (eds) *Auf der Suche nach der verlorenen Archäologie*, Warszawa, p. 15-22, Taf. I-IV

w druku *Wczesnośredniowieczny skarb monet z Oterek, koło Reszła*, *Wiadomości Numizmatyczne*

CIOŁEK R.

1998 *Monety prawdziwe – znalezisko fałszywe. Casus Gdańsk – Święty Wojciech*, [in:] M. Gączarzewicz (ed.) *Fałszerstwa i naśladownictwa monet. XI ogólnopolska sesja numizmatyczna w Nowej Soli, Poznań*, p. 23-34

ENGEL C., LA BAUME W.

1937 *Kulturen und Völker der Frühzeit in Preussenlande*, Königsberg

GĄSSOWSKI J.

1985 *Kultura pradziejowa na ziemiach Polski. Zarys*, Warszawa

HOFFMANN M.J., SOBIERAJ J. (eds)

1999 *Archeologia ziem pruskich. Nieznane zbiory i materiały archiwalne. Ostróda 15-17 X 1998 r.*, Olsztyn

¹⁰ Już po napisaniu niniejszego tekstu, dowiedziałem się, że Muzeum Schloß Gottorf w Szlezewiku zakupiło w lipcu 2003 r. archiwum Carla Engla, na które składa się 156 grubych

skoroszytów formatu A4 (inf. ustna dr W. Wróblewskiego). Być może znajdują się tam dalsze informacje o znalezisku z *Klein Ottern*.

- HOLLACK E.
1908 *Erläuterungen zur vorgeschichtlichen Übersichtskarte von Ostpreussen*, Glogau–Berlin
- JANUSZKIEWICZ Z.
2001 *Skarby monet w zbiorach Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie*, Olsztyn
- JUNKER H., WIEDER H.
2003 *Das neue Prussia-Fundarchiv im Berlin*, Archäologisches Nachrichten Blatt, Bd. 8, p. 28-40
- KALKOWSKI T.
1963 *Tysiąc lat monety polskiej*, Kraków
- KATALOG...
1880 *Katalog der Ausstellung prähistorischer und anthropologischer Funde Deutschlands zu Berlin (vom 5.-21 August 1880)*, Berlin
- KIERSNOWSKI R.
1960 *Uwagi o znaleziskach monet wczesnośredniowiecznych z ziem pruskich*, Wiadomości Numizmatyczne, t. IV, fasc. 1-2, p. 1-14
1964 *Zagadnienie obiegu pieniądza wczesnośredniowiecznego na obszarze Polski północno-wschodniej*, „Acta Baltico-Slavica”, t. I, p. 87-97
1966 *Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Warmii i Mazur*, [in:] Haisig, M., Kiersnowski R., Reyman J.(eds) *Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Małopolski, Śląska, Warmii i Mazur*, PBA, t. XII, p. 67-78
- KNORR T.H.
1936 *Die Hacksilberfunde Hinterpommerns der Grenzmark und der Neumark*, *Mannus*, t. XXVIII, p. 160-229
- KOLENDO J., NOWAKOWSKI W. (eds)
2000 *Antiquitates Prusiae. Studia z archeologii dawnych ziem pruskich*, Warszawa
- KOWALSKI J.
2000 *Chronologia grupy elbląskiej i olsztyńskiej kręgu zachodniobałtyjskiego (V-VII w.). Zarys problematyki*, *Barbaricum*, t. 6, p. 203-266
- ŁOSIŃSKI W.
1988 *Chronologia napływu najstarszej monety arabskiej na terytorium Europy*, *SlavAnt*, t. XXXI, p. 93-181
- MORTIMER C.
1997 *Punching and stamping on Anglo-Saxon artefacts*, [in:] *Material Culture in Medieval Europe – Papers of the „Medieval Europe Brugge 1997” Conference*, Vol. 7, Zellik, p. 77-85
- NOWAKOWSKI W.
1998 *Die Funde der römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit aus Masuren*, Bestandskataloge des Museums für Vor- und Frühgeschichte Berlin, t. VI, Berlin
- NOWAKOWSKI W., LEMKE M.(eds)
2003 *Auf der Suche nach der verlorenen Archäologie*, Warszawa
- ODOJ R.
1970 *Dzieje Prusów do czasów krzyżackich*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, nr 1 (107), p. 51-65
- PASZKIEWICZ B.
1999 *Skarb srebrnych sztabek z Krant na Sambii*, *Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne*, nr 40, p. 3-7
- PRUSSIA
„Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia zu Königsberg”, Königsberg
- REICH CH.
2003 *Archäologie einer vorgeschichtlichen Sammlung. Die Bestände des ehemaligen Prussia-Museums im Berliner Museum für Vor- und Frühgeschichte*, Archäologisches Nachrichten Blatt, Bd. 8, p. 14-23
- STENBERGER M.
1947 *Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit*, II., Fundbeschreibung und Tafeln, Lund
- URTĀNS V.
1977 *Senākie depozīti Latvijā (līdz 1200 g.)*, Rīga

LATE MIGRATION PERIOD SILVER ORNAMENTS FOUND AT OTERKI, NEAR RESZEL

SUMMARY

In the paper the find from Oterki, near Reszel, NE Poland (former *Klein Ottern, Kr. Rössel*) is discussed. It was discovered in 1878. In 1879 Mr. Schulz, dweller of Kl. Ottern, came to the Royal Antiquate Society "Prussia" in Königsberg with one big silver neck-ring, twisted of three rods, which he found on his land. A year later Mr. Schulz gave to the Society next four similar neck-rings and two big silver brooches. They were found, according to his description, near Kl. Ottern, within his property. Under a layer of gravel, on the layer of burned soil (but without bones) there were laying two, fasten together silver brooches, and around them in "accurate" composition all neck-rings. The presumption is that Mr. Schulz found a hoard and gave it to "Prussia" Society in two parts. All objects were kept at Prussia-Museum collection up to 1945. We also know that they were kept in so-called *Schausammlung* - a part of collection intended for exhibitions.

E. Hollack (1908) described this find not as a hoard but as a stray find. Because of that the ornaments in question were ignored in some later publications. The find from Oterki was dated in different ways by different authors. A. Bezenberger and O. Tischler dated it to the periods E-F, e.g. 5th-8th c. C. Engel and W. La Baume dated it later and placed these ornaments on their list of Viking Age hoards.

The solution of the chronology of this find gave the discovery in H. Jankuhn's private, handwritten archive, kept now at the Museum in Schleswig, Germany.

One can find there drawings of one brooch and two neck-rings. Now there are no doubts that the find from Kl. Ottern is not Viking Age one. The brooches of this type, namely squat *Armbrustfibeln mit Ringgarnitur*, were very common during Late Migration Period.

The neck-rings with terminals in form of hook and loop are the ornaments with broader chronological frames. The oldest ones are dated to the Late Roman Period, but in those times all of them were made of bronze rods. The silver ones occurred in Late Migration Period, but most of them are dated to Early Medieval (Viking Age) times. But considering the types of ornaments and the cultural context of this find (so-called Olsztyn Group or *masurgermanische Kultur*), we should date it to the Late Migration Period; the youngest possibility means in this case 1st half of the 7th c.

But we have not known any other hoards of this time in the area of Olsztyn Group yet. And because of this we should put the question if these brooches and neck-rings did not come from the destroyed graves? It means that nearby Oterki (Kl. Ottern) might be a cemetery because it is almost impossible that all these ornaments were found in one grave complex.

However, in author's opinion more arguments provide to treat the ornaments from Oterki as a hoard.

(translated by the author)